

Besöksrapport

Västernorrlands regemente med Jämtlands Fältjägarkår I 21

31 september – 1 oktober 2025

Pliktrådet

Enligt förordning 2017:1249 utgör Pliktrådet det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspiktiga under grundutbildning. Pliktrådet, som består av fem värnpliktiga väljs på den årliga Värnpliktskongressen, företräder samtliga värnpliktiga och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Rapporten

I rapporten redovisas de intryck som vi fick vid besöket. Den belyser såväl brister och utmaningar som det som fungerar väl och annat som bidrar till positiv utveckling på förbandet. Genom detta uppmuntras andra förband att ta efter goda exempel och gemensamt arbeta för att utveckla verksamheten i enlighet med utbildningens mål och främja goda utbildningsförhållanden.

Pliktrådets besökare:

Lina Hedman

Joel Rehn

Alice Westlund

Allmänt

I 21 är delat i två utbildningsorter; En i Sollefteå och en i Östersund. Förbandsledningen är förlagd i Sollefteå. Värnpliktsutbildningen bedrivs på båda orterna med en bataljonsledning i Sollefteå och en i Östersund. Förbandet utbildar värnpliktiga mot bland annat skytte, spaning, PV-robot och sjukvård. Totalt utbildar förbandet ca 350 värnpliktiga.

Under besöken på I 21 mötte Pliktrådet förtroendevalda samt Försvarshälsan, Serviceförrådet och Soldathemmet. I rapporten beskrivs de delar som sticker ut i positiv eller negativ mening. Det som inte lyfts i rapporten fungerar utan anmärkning eller har inte kommit Pliktrådet till känna. Pliktrådet huvudsakliga erfarenheter från besöket har kommunicerats till I 21 vid möte med ledning samt värnpliktsnära befäl. Denna rapport täcker båda utbildningsorterna.

Sammanfattning

Det är mycket som skiljer utbildningsorterna åt. Generellt sett fungerar stora delar av det Pliktrådet granskar bättre i Sollefteå än i Östersund.

Förbättringspunkter

Gemensamt

- De förtroendevalda behöver utbildning i sitt uppdrag för att kunna vara ett bra stöd till sina kamrater.
- Tillse att kommunikationen mellan utbildningsorterna fungerar för att få en förbättrad struktur på utbildningen för de värnpliktiga.
- Förbättra de fysiska förberedelserna inför fjällmarschen för att minska överbelastningsskador.

I 21 Östersund

- Schemadelgivningen måste bli bättre.
- Kommunikation och styrningar kring de värnpliktigas fritid behöver förtydligas.
- De värnpliktiga får ej nekas vård.

I 21 Sollefteå

- Informationen kring var de värnpliktiga kommer att utbildas måste ske med bättre framförhållning. Detta gäller både ordinarie utbildningsort, samt centrala befattningsutbildningar.

Positiva exempel

Gemensamt:

- Engagerade befälslag med god jargong till de värnpliktiga.

I 21 Sollefteå:

- God schemadelgivning.
- Valfungerande Försvarshälsa med tillräckliga resurser.
- Enkel process för de värnpliktiga att erhålla resekostnadsersättning.

Innehåll

Arbetsmiljö och säkerhet	4
Materiel och personlig utrustning.....	4
Försvvarshälsan.....	5
Fysisk belastning.....	6
Attityder och jargong	6
Värnpliktigas rättigheter och skyldigheter	6
Information och mönstring	7
Medinflytande.....	7
Fritid och Soldathem	8
Resor.....	9
Övrigt.....	9

Arbetsmiljö och säkerhet

I 21 Östersund:

CLP-hantering på I 21 Ö är bristfällig. Samtliga av de värnpliktiga har vårdat på liggunderlag och de berättar även om brist på antal och storlekar på skyddshandskar. Majoriteten av de värnpliktiga har även vårdat helt utan handskar i fält vid flertalet tillfällen.

Sjukvårdsplutonen saknar torkrum och får därför sprida ut sig på övriga plutoners utrymmen. PV-robots torkrum är underdimensionerat vilket leder till att materielen inte torkar. Detta gör att de värnpliktiga torkar materiel inne i logementen vilket riskerar att skapa ett arbetsmiljöproblem över tid på grund av fuktig luft och risk för mögel.

I 21 Sollefteå:

De värnpliktiga på I 21 i Sollefteå har tillgång till skyddshandskar när de vårdar vapen. Emellertid kan dessa vara bristfälliga i fält, men överlag finns det. De värnpliktiga har även vårdat direkt på liggunderlaget i fält.

De värnpliktiga anser att det finns tillräckliga sjuklogement, med enskild toalett för dessa. De anser även att torkrummen är tillräckliga och fyller sin funktion.

De värnpliktiga och deras befäl anser att ventilationen i vapenvårdslokalerna i källaren av kasernbyggnaden är undermålig och att man får brist på syre när man vårdar vapen. För att åtgärda detta har man satt in ytterligare fläktar, men detta ger inte tillräcklig effekt. Då man ej har annan yta att vårda vapen på uppmanar Pliktrådet till att ge de värnpliktiga möjlighet att ta frisk luft utomhus vid behov.

Materiel och personlig utrustning

I 21 Östersund:

De värnpliktiga har fått ut Hjälms 24, Stridsbärsystem 25 samt Kroppsskydd 22 och 23D. Befälen och de värnpliktiga har fått ut materielen samtidigt vilket leder till brist på utbildning i personlig tillpassning. De kvinnliga värnpliktiga fick till en början inte bära Stridsbärsystem 25 över kroppsskydd 23D. På grund av detta monterade de magasinsfickor och övrig utrustning direkt på kroppsskyddet och har därför inte kunnat anpassa sin belastning. På sjukvårdsplutonen har man löst det genom att ge de kvinnliga värnpliktiga tillstånd att bära Stridsbärsystem 25 utanpå Kroppsskydd 23D, men på spaningsplutonen har man förbjudit detta. På spaningsplutonen får de kvinnliga värnpliktiga alternativet att hämta ut Kroppsskydd 90 om de vill ha stridsbärsystem och kroppsskydd skilt. Pliktrådet uppmanar till att ge samtliga värnpliktiga samma styrningar.

De värnpliktiga upplever Marschkänga 90B som bristande och att den saknar stöd för fotleden, vilket har lett till skador som stukade fötter samt att kängan lätt tar åt sig väta. Förrådet i samarbete med Försvärshälsan kan lämna ut Marschkänga 08 till de som får problem med fötterna.

De värnpliktiga saknar även kunskap i avvikelserapportering och har därför inte lyft missnöjet med Marschkänga 90B. Denna okunskap behöver omhändertas med utbildning. Utan avvikelserapporteringar syns det ej för central materialhantering att kängan har brister vilket leder till att inga åtgärder vidtas.

I 21 Sollefteå:

De värnpliktiga på I 21 S har även dem fått ut samma nya utrustning. De värnpliktiga som genomför 15 månaders utbildning upplever att materielen är en stor förbättring jämfört med den de nyttjade vid inryck i våras. Marschkänga 90B är standard, men möjlighet att byta till Marschkänga 08 finns med intyg av Försvarshälsan.

Förrådet i Sollefteå är belagd i kasernbyggnaden, vilket upplevs problematiskt då upplägget inte är utformat för förrådsverksamhet. De finner problematik i att Plikt- och Prövningsverket skickar ut måtten på de värnpliktiga för sent, vilket leder till att de får beställa materiel utifrån en normalfördelningskurva, vilket inte alltid stämmer. De ser en stor fördel med att kunna samarbeta med Östersund och Härnösand och fördela materiel däremellan. Serviceförrådet upplever problem kopplat till Marschkänga 90B då den är för smal.

Förrådet anser sig ha en god dialog med förbandet, men önskar en tydligare struktur gällande de värnpliktigas tvättbytestider.

De värnpliktiga har ej kunskap om hur avvikelserapportering fungerar och kan därmed ej lyfta sina bekymmer på ett strukturerat sätt. Utbildning kring detta måste ske.

Försvarshälsan

I 21 Östersund:

På I 21 Östersund har det nu anställts en läkare men Försvarshälsan saknar fortfarande en psykolog. Innan läkare varit på plats har de värnpliktiga vid svårare skador skickats till civil sjukvård. Att få psykisk hjälp upplevs dock som betydligt svårare. I enstaka fall har de värnpliktiga hänvisats till civila aktörer eller fått träffa Försvarshälsan i Sollefteå men inte i den utsträckning som de värnpliktiga anser har behövts.

Befäl har även gjort egna medicinska bedömningar samt nekat värnpliktiga vård. I ett specifikt fall har en värnpliktig som tappat känsel i tån lyft problemet till ett befäl som "testat" om detta stämmer genom att sticka en synål i den värnpliktiges tå. Efter detta fick den värnpliktiga nya kängor men skickas aldrig till Försvarshälsan. Även på skytte- och PV-robotpluton har de värnpliktiga nekats vård då befäl gjort egen bedömning och ej skickat dem vidare till Försvarshälsan. Pliktrådet påminner om att endast Försvarshälsan har rätt att göra medicinska bedömningar. De värnpliktiga ska inte behöva uppge anledning när de söker vård.

I 21 Sollefteå:

Försvarshälsan i Sollefteå anser att det finns tillräckligt med personal och har 10 anställda. Dessa inkluderar sjuksköterskor, läkare, fysioterapeut samt psykolog. Det delas ej ut preventivmedel, men graviditetstest och järnbristprov finns att tillhandahålla vid behov.

Samarbetet mellan Försvarshälsan, befäl och ledning anser de går bra till. De anser även att samarbetet mellan Försvarshälsan i Östersund och i Sollefteå fungerar väl. De värnpliktiga tycker även att det är god service och kvalitet på Försvarshälsan.

Fysisk belastning

I 21 Östersund:

Den fysiska belastningstrappan hade inte implementerats inför fjällmarschen som förbandet genomför med plutonsbefälselever och gruppchefer i slutet av sommaren. De värnpliktiga berättar om bristande eller ingen marschträning inför den sex mil långa marschen med betydligt tyngre packning än vad de burit tidigare. Detta har lett till överbelastningsskador hos de värnpliktiga.

I 21 Sollefteå:

De värnpliktiga i Sollefteå upplever likt Östersund att det blev en för hög belastning under fjällmarschen, då de tidigare haft bristfällig marschträning inför detta. Det var även första gången de använde packningen LK 70, som uppfattats leda till skador.

Båda utbildningsorterna behöver genomföra återtåg nästa år, i form av mer marschträning och stegrande tyngd på packningen, inför fjällmarschen för att undvika överbelastningsskador.

Attityder och jargong

I 21 Östersund:

De värnpliktiga lyfter jargonen mellan befäl och värnpliktig som god och en tydlig majoritet tycker att deras befäl är trevliga och behandlar dem med respekt.

Det finns ett enskilt befäl som lyfts som problematiskt. Befälet har bland annat sagt till en värnpliktig att snagga sig efter att den färgat håret blont vilket är en upprepning på ett problem som lyfts förra värnpliktkullen. Individen har förbjudit en hel pluton att röra sig utanför området efter att den upplevt två morgontrötta värnpliktiga som bakfulla, vilket både är en kollektiv bestraffning och en otillåten frihetsinskränkning. Befälet har även tvingat en hel pluton att sitta i robotställning under en pågående omvisitation i samband med morgonrutinen. Detta kan ses som en fysisk och kollektiv bestraffning. Det är även samma befäl som stuckit en nål i en värnpliktigs tå. Bataljonsledningen ska upprätta en åtgärdsplan som kommer att delges Pliktrådet.

I 21 Sollefteå:

De värnpliktiga upplever en god jargong mellan befäl och värnpliktiga, samt de värnpliktiga emellan. Vid en enskild händelse där ett befäl har haft kränkande jargong rörande de kvinnliga värnpliktiga och svaga individer har detta omhändertagits väl och de åtgärder som genomförts anses haft effekt.

Värnpliktigas rättigheter och skyldigheter

I 21 Östersund:

De värnpliktiga upplever att de sällan får HVO (formellt slut för dagen) och kortare uppgifter likt läsläxor som kvällstjänst. PV-robot pluton har även blivit utskälda för att ha lämnat området efter tjänstens slut då de ej fått HVO. Pliktrådet uppmanar befäl till att bli tydligare i sin kommunikation till de värnpliktiga kring när de är klara för dagen. De värnpliktiga behöver även veta att det ej krävs ett formellt HVO för att de ska få röra sig fritt efter tjänstens slut. Detta då otydligheten upplevts som en begränsning i rörelsefrihet från de värnpliktigas håll.

I 21 Sollefteå:

Enskilda händelser med otillåtna frihetsinskränkningar har skett tidigt i utbildningen. I övrigt kan inga juridiska oegentligheter uppmärksammas bland de värnpliktiga. De värnpliktiga har ej fått någon utbildning i sina juridiska rättigheter eller skyldigheter ännu, vilket Pliktrådet uppmanar ska ske inom snarast.

Information och mönstring

I 21 Östersund:

Samtliga förtroendevalda upplevde att deras befattning inte stämmer överens med det de fick höra under mönstringen. Dessutom har det skett ett stort antal befattningsbyten. Exempel på det är att samtliga sjukvårdstransportörer har fått en ändrad inskrivning. När problematiken lyftes med ledning hänvisade de till att utbildningsorten är under uppbyggnad och växer snabbt, vilket gör det svårt att förutspå vilken typ av befattningar man kommer ha möjlighet att utbilda på två år framåt.

I 21 Sollefteå:

De värnpliktiga upplever en stor brist i information gällande deras befattningar på mönstringen såväl som på förbandet. Det råder en stor osäkerhet kring var olika utbildningar ska hållas, och informationen kommer ibland så sent som veckan innan flytten genomförs. Vid frågor kring detta anser de värnpliktiga att befälen är ovetande och vidare dirigerar högre upp, men även där får de inte svar.

Det ges även exempel på byten av sjukvårdare som blir granatgevärsskyttar och 12-månaders värnpliktiga som genomför en utbildning som är tänkt att ta tio månader. Pliktrådet uppmanar till att hålla en öppen dialog med de värnpliktiga om befattningsbytena, och förmedla detta så fort informationen delges.

Medinflytande

I 21 Östersund:

Plutonens timme bedrivs separat på respektive befattningsutbildning under tiden som plutonerna är splittrade. Generellt fungerar plutonens timme bra men spaningspluton uppger att den ibland utgår under helgrutinen och hänvisas till nästa veckas plutonens timme. PV-robot lyfter att de anser att åtgärder inte vidtas på det de tar upp vilket upplevs omotiverande.

Kompani- och förbandsnämnd har ägt rum en gång sedan inryck för gruppchefer som legat inne i tre månader. Ledning håller med om att de har kommit igång för sent med medinflytandet.

De förtroendevalda har ännu inte fått utbildning i sitt förtroendeuppdrag. Detta gör att de känner sig osäkra på sin roll och arbetsuppgifter. Nätverk Värnpliktig Kvinna har haft ett möte sedan inryck och saknar schema för när nästa möte ska ske. På grund av detta har NVK representanter försökt söka handledning och hålla i mindre möten själva men inte fått det stöd de hade önskat från befäl.

Befäl och ledning ser det som en styrka att de är en nystartad enhet och är medvetna om att det finns utvecklingspunkter men de är lösningsorienterade och benägna till förändring och förbättring. Pliktrådet upplever dialogen med ledning som öppen och konstruktiv.

I 21 Sollefteå:

Plutonens timme genomförs kontinuerligt. Kompaninämnd har genomförts och även en preliminär form av förbandsnämnd men denna anses ha skett för tidigt. Det ska genomföras omval av de förtroendevalda nu när plutonsbefäl har anlänt från Östersund till Sollefteå. I samband med detta ska de huvudförtroendevalda väljas.

De förtroendevalda har likt Östersund ej fått formell utbildning i sitt uppdrag och det råder därmed en osäkerhet i hur man ska hantera sitt förtroendeuppdrag. Pliktrådet uppmuntrar starkt att detta bör ske så snart som möjligt.

NVK-möte har genomförts vid ett tillfälle sedan inrycket i augusti. De som varit inne längre har genomfört det mer regelbundet. Dessa möten ska hållas en gång i månaden framöver. NVK-representanterna anser att NVK har slagkraftig effekt, och att det som har lyfts gällande jargong har åtgärdats.

Fritid och Soldathem

I 21 Östersund:

Schemadelgivningen är ytterst bristande på utbildningsorten. Enstaka plutoner och utbildningstäter har dagsscheman. Övriga av de värnpliktiga saknar stomschema, veckoschema samt dagsprogram. När en tjänstgöringsperiod startar vet de inte alltid när de får komma hem nästa gång och de har fått hemresor innan de fått information om kommande permission från plutonsledning. De värnpliktiga vet inte när de har ledigt vilket gör det omöjligt att planera sin fritid. På PV-robotpluton fick de värnpliktiga vid ett tillfälle hemresa bokad på en torsdag. Den visade sig sedan vara fel då de egentligen hade helgtjänst som de värnpliktiga ej var informerade om. På PV-robotpluton har problemet lyfts vid flertalet tillfällen under plutonens timme men har fått som svar att de ska "lära sig leva i ovisshet". Förbandet är väl medvetna om problemet och arbetar aktivt för att lösa det. Pliktrådet trycker på att de värnpliktiga minst måste få ett stomprogram över kommande permissioner omgående.

På grund av den bristande schemadelgivningen får Soldathemsföreståndaren heller inte information om de värnpliktigas verksamhet och kan därför inte anordna aktiviteter eller föreläsningar. Soldathemmet är välutrustat och uppskattat av de värnpliktiga. Det har öppet måndag- och torsdagskvällar och utöver det kan de värnpliktiga önska övriga öppettider. Både Soldathemmet och de värnpliktiga önskar att det skulle gå att hålla öppet även när föreståndaren inte är på plats.

En av tre kaserner har ett välutrustat dagrum som samtliga av de värnpliktiga hänvisas till, men det har inte tillräckligt med plats för att täcka behovet. De värnpliktiga förlagda på kaserner utan dagrum har bett om utrustning som mikrovågsugn och kylskåp på PEDARS men fått det nekat.

I 21 Sollefteå:

Schemadelgivningen på förbandet är generellt välfungerande och god, förutom vid undantagsfall. Brist på veckoprogram har åtgärdats när det lyfts av de värnpliktiga.

Soldathemmet i Sollefteå upplevs som bra och mysigt bland de värnpliktiga. Förbandet brukar ha fastställda dagar med kvällstjänst, som Soldathemsföreståndaren är medveten om och planerar sin verksamhet utifrån. Soldathemsföreståndaren uppfattades som mån om de värnpliktigas välmående

och hjälper även till att styra upp aktiviteter i civilsamhället för dem. Soldathemsföreståndaren upplever en generellt sett god dialog och samarbete med förbandsledning och befäl.

Resor

I 21 Östersund:

De värnpliktiga har svårt att få resekostnadsersättning för transport med bil och det verkar saknas rutin för när det ges ut. En värnpliktig berättade att den har dubbelt så lång restid kommunalt jämfört med egen transport med bil, men har ändå fått till sig att den får betala för bensin själv om den vill köra.

I 21 Sollefteå:

Det upplevs som lätt att få resekostnadsersättning vid behov, och de värnpliktiga har möjlighet att boka kollektiva resor vid bristande förarvila inför hemresa. De värnpliktiga uppfattar att deras adjutanter gör ett bra jobb, och att resorna fungerar bra.

Övrigt

Kommunikationen mellan de utbildande orterna måste bli bättre. Delar som Försvvarshälsa, resekostnadsersättning, schemadelgivning och information till de värnpliktiga måste hålla samma standard. Förbundet bör även arbeta för att skapa en tydligare gemensam förbandsanda. Respektive utbildningsort bör känna samma tillhörighet till I 21.

Avslutning

Pliktrådet vill avsluta med att tacka för besöket och ser fram emot att komma tillbaka i vår. Vid kommande tillfälle kommer punkter som; schemadelgivning, kommunikation mellan utbildningsorter samt en fortsatt god jargong att följas upp.

Lina Hedman - förbandsansvarig

Författare I 21 Östersund

lina.hedman@pliktradet.se

070-848 61 29

Joel Rehn

Författare I 21 Sollefteå

joel.rehn@pliktradet.se

072-454 82 20